

Misslyckande inom lantbruksföretag

En undersökning av forskning och intervjuer ur intressenters perspektiv-Failure in agricultural companies, A survey of research and interview results from stakeholders' perspectives

Oskar Karlsson, Teo Trink

Självständigt arbete •15hp• Grundnivå, G2E

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Lantmästare - Kandidatprogram

Alnarp 2020

Misslyckande inom lantbruksföretag

En undersökning av forskning och intervjuer ur intressenters perspektiv, Failure in agricultural companies, A survey of research and interview results from stakeholders' perspectives

Oskar Karlsson & Teo Trinks

Handledare: Erik Hunter. Universitetslektor vid SLU, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Examinator: Peter Lundqvist, SLU, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i företagsekonomi, G2E – Lantmästare - kandidatprogram
Kurskod: EX0883
Program/utbildning: Lantmästare - kandidatprogram

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2020
Omslagsbild: Fotografens namn (om sådan finns)

Nyckelord: Misslyckande, jordbruksföretag, intressenter

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för Arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Sammanfattning

Antalet lantbruksföretag har halverats sedan 1970 talet i Sverige. Många avvecklingar sker på grund av misslyckanden i olika former. På grund av denna problematik har det i detta arbete forskats på vad som orsakar dessa, vilka misslyckanden som sker samt hur det går att förbättra arbetet med misslyckade lantbruksföretag.

I detta arbete har vi hittat mycket forskning och arbeten som gjorts på misslyckande inom företag. Men det finns mindre forskning som är specifik inriktat på misslyckande inom den agrara näringen. Syftet med arbetet är att sprida kunskap om vilket typ av stöd som finns idag till misslyckade lantbruksföretag, vilket stöd som borde finnas i framtiden, vem som erbjuder denna typ av hjälp idag och vilka som bör erbjuda hjälp i framtiden.

Utifrån en djupgående litteraturundersökning samt kvalitativa intervjuer med sju intressenter inom den agrara näringen diskuteras frågor kring misslyckade lantbruksföretag. Litteraturstudien grundas på forskning som är gjord kring misslyckanden inom företag både i Sverige och världen. I litteraturundersökningen definieras vad ett misslyckande är och vad som kan orsaka ett misslyckande samt hur dess konsekvenser påverkar lantbruksföretagare ekonomisk, socialt och psykologiskt. Arbetet undersöker även externa faktorer till misslyckanden som lagar, bidrag och undervisning samt hur de påverkar lantbrukares beteende.

Frågeställningen är vilka stöd det finns för misslyckade lantbruksföretag, vilka intressenter som är intresserade av att hjälpa, vad dessa intressenter vet om problemet med misslyckande i lantbruksföretag samt åtgärder för framtiden.

Resultatet i detta arbete är att misslyckande inom lantbruksföretag anses från samhället vara något negativt. Detta leder till ett slutet diskussionsklimat som missgynnar utvecklingspotentialen hos företagaren. LRF har ett hjälpprogram till misslyckade lantbrukare som heter Bonde kompis, flera rådgivningsföretag anser att deras rådgivning är ett hjälpmedel för misslyckade företagare. Många av de intressenter vi intervjuat vill gärna jobba mer med hjälp i framtiden men anser att staten och myndigheter kan göra mycket genom att minska pressen på lantbruksföretagarna.

Nyckelord: Misslyckande, jordbruksföretag, intressenter.

Abstract

The number of farmers in Sweden have decreased to half since the 1970's. Many of the shutdowns are caused by different type of failures. As this is the reality we have dedicated this work to describe the cause of failures, the kind of failures and how it is possible to reduce entrepreneurial failures in farm businesses in the future.

We have found a lot of research regarding venture failure, but we have not found much research regarding failures in farm entrepreneurship. The purpose of this thesis is to acknowledge the kind of support that is available today, what support that is needed in the future, who is providing support today and who should provide support in the future.

Based on analysis of existing literature and on qualitative interviews with seven different stakeholders in the agricultural business the thesis discusses questions regarding failed farm businesses. The literature survey focused on research on business failures in Sweden and the rest of the world. We have defined what a failure is, what causes failures and how the consequences of failures affect farmers economically, socially and psychologically. This paper also examines external factors causing failure, such as laws, substitutes and education and how it affects farmers behaviour.

The questions addressed by this thesis include the kind of support that is available to failed farm businesses, what stakeholders are interested in providing support, what is known about the problem and possible solutions for the future.

Our conclusion is that business failures in the agricultural sector are viewed negatively by society, which leads to a closed discussion climate that penalizes the development progress of Swedish farmers. LRF has a support program named "Bonde kompis" which includes consulting services that many agricultural advisors claim provides support to the failed business owner. Many of the stakeholders we interviewed would like to offer more support in the future but suggest that government and authorities should contribute by reducing the pressure on agricultural entrepreneurs.

Keyword: Farm Business failure, stakeholder,

Förord

Lantmästare - kandidatprogram är en treårig universitetsutbildning vilken omfattar 180 högskolepoäng (hp). En av de obligatoriska delarna i denna utbildning är att genomföra ett eget arbete som ska presenteras med en skriftlig rapport och ett seminarium. Arbetsinsatsen ska motsvara minst 10 veckors heltidsstudier (15 hp).

Vi vill rikta ett specifikt tack till Erik Hunter som har varit vår handledare för arbetet och bidragit med mycket användbar information och feedback. Tack även samtliga intressenter som har haft möjlighet att ställa upp på en intervju och Per Hansson som har bistått med aktuella intressenter för arbetet.

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Abstract	4
Förord	5
Bakgrund	7
Problematisering	8
Syfte.....	9
Frågeställning	10
Avgränsning	10
Referensram	11
Definition av misslyckande	11
Orsak till misslyckande	12
Ekonomiskt.....	13
Social	13
Psykologiskt	14
Externa faktorer.....	15
Lagar.....	15
Bidrag	15
Utbildning.....	16
Förändrat beteende	16
Metod.....	18
Litteraturstudie.....	19
Urval	19
Resultat och analys.....	20
Intervjuresultat	20
Diskussion och slutsats	30
Begränsningar	31
Framtida forskning	31
Hur forskningen kan användas i framtiden	31
Referenser.....	32
Bilagor	36

Bakgrund

Via sammanställning av data från Europeiska unionen visar den totala summan som investerats i små och medelstora företag de senaste 10 åren. Av samma data går det att se, att av totalt nästan 5,8 miljarder kronor så har över 2 miljarder av dessa pengar investerats inom lantbrukssektorn (ESIFO Open Data, 2020). I dagens näringsliv så läggs det stor vikt i att hjälpa företagare att starta nya verksamheter. Det finns gott om hjälp och stöd att få från en rad olika organisationer och myndigheter. Hemsidan driva-eget.se har sammanställt en lista där det går att hitta alla bidrag som är möjliga att söka för personer som ska starta eget företag (Driva-eget, 2020).

Misslyckande kan definieras på flera olika sätt, ett av dessa är när företagaren inte lyckas uppnå sin egna målsättning. I detta arbete kommer det att forskas på vad det finns för hjälp att tillgå för lantbruksföretagare och vad det borde finnas för hjälp till dessa som misslyckas med sitt företag. Det kommer även att utforska vilka intressenter som jobbar med detta ämne idag. Vilka av dessa problem är intressant för och vem som anses kunna jobba med det. Om ett företag inte lyckas med sina mål så finns det väldigt lite statlig hjälp eller hjälp från branschorganisationer att få (Hansson & Hunter, 2020). Detta är ett stort problem då denna grupp av människor som står bakom företagen kan bli utsatta i samhället genom att de blir påmind om sitt misslyckande vid diskussioner och anses vara mindre trovärdiga. Detta leder till att företagaren själv ser sig som misslyckad (Yamakawa et al. 2015). Forskning visar att samhället uppmuntrar till att våga ta risker men att man inte bör spela med sina tillgångar, skillnaden är att man spelar med sina tillgångar när man gjort en högrisk investering som inte har lyckats (McGrath, 1999). I arbetet kommer det utföras en litteraturundersökning samt intervjuer med ett antal intressenter inom den agrara näringen. Intervjuerna med intressenterna undersöker hur de jobbar med problematiken idag samt hur dessa intressenter anser att arbetet med misslyckande lantbruk hade varit önskvärt att jobba med i framtiden. Vad som händer med människorna som står bakom företag som har misslyckats, från de ekonomiska, sociala och de psykologiska aspekterna.

I arbetet så kommer det undersökas vad det finns för forskning om misslyckande inom lantbruk samt vad det finns för hjälp att söka för lantbrukare som på något sätt misslyckats. Arbetet ämnar att väcka uppmärksamhet kring problemet med misslyckanden inom lantbruksföretag samt dess påföljder.

Men ett misslyckande i sig behöver inte endast vara negativt. När en företagare misslyckas går denna igenom en process av lärande och är på så sätt mer rustad för kommande utmaningar (Ucbasaran 2012). En process som dock hämmas av psykisk ohälsa. Trots att affärsmisslyckanden är så utbredd i dagens näringsliv så finns det mycket begränsad forskning på ämnet. (Cope et. al. 2004)

Problematisering

2017 fanns det ca 63 000 lantbruksföretag i Sverige, antalet har halverats sedan 1970-talet (Jordbruksverket, 2017). Orsaken till att gårdar läggs ner och företag avvecklas varierar självklart men en av anledningarna är misslyckanden vid investeringar och misslyckanden av nyligen uppstartade företag. Det är vetenskapligt bevisat att personer som misslyckas utsätts för en personlig stress och dålig psykisk hälsa. I samband med ett dåligt bemötande från samhället och branschen riskerar detta att leda till depression och i värsta fall även självmord (Yamakawa et al. 2015). Det negativa psykologiska resultatet av ett misslyckande orsakar även att företagaren inte granskar situationen för att sedan ta lärdom utav den (Shepherd, 2003).

Jordbruksverket har haft en budget för investeringsstöd mellan år 2014 och 2020 på 37 miljarder kronor (Jordbruksverket, 2020). Detta för att främja landsbygden och göra det svenska lantbruket mer konkurrenskraftigt genom att stötta företag ekonomiskt vid investeringar. Hansson & Hunter (2020) argumenterar för att det inte verkar finnas någon budget eller åtgärdsplan för att hjälpa de företagare som misslyckats med investeringar (Hansson & Hunter, 2020). Vilket ökar klyftorna mellan företag med ett resultat som tillåter investeringar för expansion och företag med ett sämre resultat och bidrar till en obalans mellan Sveriges jordbruksföretag. När ett misslyckande inträffar så håller lantbruksföretagaren oftast det för sig själv (Hansson & Hunter, 2020).

En fråga i detta arbete som lyfts kring misslyckande inom lantbruksföretag är vilka möjligheter till stöd det finns för dessa företagare att få idag. Vart kan dessa företagare vända sig när de har misslyckats och hur lättillgänglig är informationen om stöd att hitta. Ämnet i sig är känsligt som i vissa fall kan upplevas som tabu belagt att prata om, detta gör att ämnet sällan tas upp och kunskap ofta faller mellan stolarna (Hansson & Hunter, 2020).

Vem är skyldig att ge stöd till dessa misslyckade företagare, är det bara myndigheter eller finns det flera aktörer på marknaden som också borde jobba hårdare med dessa frågor. Detta för att öka förståelsen kring misslyckanden samt uppmärksamma de lärdomar som går att dras av dessa misslyckanden så att det potentiellt går att undvika i framtiden. Det finns även en tystnadskultur inom lantbruk som gör att lantbrukare kan må dåligt. Ett exempel på detta är en dispyt mellan vissa kycklingproducenter och företaget Guldfågel. Denna historia grundar sig i att Guldfågel gick ut med en reklamfilm som kycklingproducenterna uppfattade som svartmålning av svensk nötköttsproduktion. Detta gillade inte producenterna och några hann uttala sitt missnöje till media innan guldfågel gick ut till sina

producenter och sa åt dem att inte kommentera det aktuella ärendet (landlantbruk, 2019).

Detta är bara ett exempel kring tystnadskultur inom lantbruk, men då just denna kultur går ut på att information inte ska komma ut till allmänheten så finns det lite kunskap att hitta kring ämnet.

Om frågan kring misslyckande var mer öppen så hade större lärdomar tagits av fler personer inom branschen och på så sätt hade det gått att förebygga liknande misstag i framtiden. En större transparens i dessa frågor hade varit fördelaktigt för den psykiska hälsan, då många lantbruksföretagare ofta känner att de inte kan prata med någon om dessa frågor och mår dåligt över detta. (Hansson & Hunter, 2020)

För vem är det fördelaktigt att hjälpa dessa företagare som upplever misslyckande. Vad finns det för branschen att vinna på att hjälpa företagare som har misslyckats och dra lärdom av deras erfarenheter. Dessa frågor bör vara intressanta för hela lantbruks branschen men kanske främst för de tjänstemän som kommer i kontakt med dessa frågor i deras yrkesroll. Detta kan vara personer på myndigheter som Jordbruksverket, Länsstyrelsen eller företag som Växa Sverige, Hushållningssällskapet med mera.

Om berörda intressenter inte har tillräcklig kunskap eller jobbar aktivt med dessa frågor kan det leda till förtvivlan och uppgivenhet hos svenska lantbruksföretagare.

Syfte

Detta arbete skrivs för att sprida kunskap om vilken typ av stöd som kan vara aktuella för företagare som drabbats av ett misslyckande och som påverkas negativt psykiskt. Det är viktigt att personer som drabbats av psykisk ohälsa på grund av ett företagsmässigt misslyckande får hjälp. Dels för att personen i fråga skall få ett dragligare liv och dels för att personens företagsmässiga driv inte skall gå till spillo. Då risken är stor att personen i fråga inte är benägen att ta sig an nya utmaningar och risktaganden efter att tidigare ha misslyckats. Det är även viktigt att människor som utsätts för ett misslyckande tar till vara på möjligheten att lära sig något av det, vilket är svårt utan att må psykiskt bra.

Arbetet ämnar att ta reda på vem som hjälper dessa företagare idag, om det är någon som gör det och i så fall i vilken omfattning de jobbar med frågan. Det är även intressant att ta reda på hur de jobbar med frågan och om det är på bästa sätt.

Det är även intressant att ta reda på vilka som hade kunnat involveras i arbetet med misslyckande inom lantbruksföretag.

Frågeställning

- Vilket stöd finns det för lantbrukare?
- Vem ska ge stöd till lantbrukare?
- Vem är intresserad av att ge stöd?
- Hur upplever intressenterna problemet med misslyckade lantbruksföretagare?
- Vilken typ av stöd hade varit önskvärt att erbjuda i framtiden?

Avgränsning

Detta arbete kommer att rikta in sig på den agrara näringen och människor som verkar inom den. Personer som kontaktats verkar alla inom det svenska lantbruket. På detta sätt gör vi detta arbete relevant för svenskt lantbruk.

Referensram

Genom att undersöka de fem frågorna från frågeställningen som är presenterade i det förra kapitlet så har det teoretiska ramverket undersökt definitionen av misslyckande, orsak till misslyckande, misslyckandets konsekvenser, hur externa faktorer kan påverka ett företag positivt eller negativt samt hur alla dessa påverkar företagarens beteende. Detta är viktigt för att få en tydlig bild av problemet och möjlighet att jämföra svar från intressenter med litteraturstudien. Det kommer även undersökas vad branschorganisationer har för möjligheter att erbjuda för stöd.

Ifall intressenterna anser att nuvarande stöd i form av till exempel investeringsstöd är en del av problemet borde dessa myndigheter även ta en del av ansvaret att lösa problemet (Hubacek & Mauerhofer 2008). Ifall resultatet visar att varken myndigheter eller branschorganisationer har kunskap om att problemet existerar kommer det att nämnas i slutdiskussionen i detta arbete.

Definition av misslyckande

Begreppet misslyckande är ett brett uttryck. I detta arbete har misslyckande definierats efter bland annat Piadehbasmenjs (2016) arbete om Entrepreneurial venture failure experiences. Piadehbasmenjs (2016) lyder att misslyckande kan delas in i tre delar. Huvudanledningen till misslyckandet beror på interna och externa faktorer. Kostnaden av ett misslyckande beskrivs som Ekonomisk kostnad, social kostnad, psykologisk kostnad och psykologisk hälsa. Möjliga utgångar är återhämtning, beteende utgång, kognitiv utgång och att lära sig att misslyckandet varit meningsskapande (Piadehbasmenj, 2016). En utgång som inte nämns i Piadehbasmenjs forskning men som är viktigt i detta arbete är risken för personlig dysfunktion till följd av depression. Enligt McGrath så är misslyckande en målsättning som inte når upp till sina ursprungliga mål (McGrath, 1999).

Då det görs studier om misslyckanden brukar det i dessa studier jämföra misslyckande med icke misslyckande. I dessa studier definieras misslyckande på flera olika sätt beroende på geografiska omständigheter eller hur författarna till dessa studier väljer att se på begreppet misslyckande. Misslyckande kan definieras som att ett företag ansöker om konkurs eller så kan det vara att förväntad inkomst inte inkasseras (Narayanan & Altman, 1997).

Orsak till misslyckande

Kring misslyckanden finns det flera olika faktorer som kan spela in, till exempel management, erfarenhet, externa faktorer och företagarens personlighet. När ett misslyckande inträffar så kan skulden läggas på marknadssystemet, men i vissa fall så är det inget fel på marknaden utan det handlar mera om företagsledningen och management i det företag som har misslyckats. Om orsaken till misslyckandet ligger i fel management kan det bero på att företagaren missat att ta med alla faktorer som är viktiga för att lyckas på en marknad (Sandford, 2001).

Van Gelder et al. (2007) argumenterar att misslyckanden beror på entreprenörerna. Företagare misslyckas eftersom de inte sätter tillräckligt detaljerade- och långsiktiga mål. Istället sätter de kortsiktiga mål och mål som inte är tillräckligt utmanande. Det är ett resultat av bristande erfarenhet och kompetens hos entreprenören. Carter & Wilton (2006) talar istället för att de flesta misslyckanden orsakas av externa faktorer. Misslyckas en företagare med en investering beror det huvudsakligen på brister från regeringar och myndigheter i form av icke gynnsamma regler och en dålig ekonomisk miljö för företaget.

Det finns forskning som tyder på att det finns fem personlighetsdrag som gör en företagare mer benägen att lyckas i sitt företagande. Det är konsekvens medvetenhet som hindrar företagaren från att fatta impulsartade beslut utan att tänka igenom och strukturera upp dem. Företagaren skall vara extrovert och då menas att personen bör vara med, positiv och delaktig i sociala sammanhang. Personen bör även vara empatisk mot andra människor och bry sig om andras välmående. En öppenhet mot sina medarbetare och personer i samma bransch gynnar även företagaren då det bidrar till fler synvinklar och åsikter gällande händelser inom ens privatliv och företaget. (John och Srivastava (1999)). Det gör även att personer i företagets omgivning blir mer flexibla och har lättare lust och möjligheter att anpassa sig i företagets eventuella svängningar (Burke and Witt 2002). Det femte och sista personlighetsdraget är hur benägen företagaren är att fortsätta vara positiv vid svåra och pressade situationer. Har personen en stark mental och psykisk hälsa underlättar det vid svåra och tuffa val. (John och Srivastava (1999)). Denna forskning går även att vända till att företagaren har en högre risk för att misslyckas ifall personen inte har en eller flera utav dessa personlighetsdrag.

Begreppet misslyckande är något som har tagits upp och definierats i ett flertal studier. I vissa av dessa studier definieras misslyckande som konkurs. För att ett företag ska definieras som att ha gått i konkurs, så krävs det att företaget har registrerats som satt i konkurs, samt att företaget har skulder till sina fordringsägare (Perry, 2001). Men om misslyckande endast ses vara en konkurs så finns det de som anser att begreppet är för smalt mot vad det egentligen är. Enligt Everton och Watson (1998) bör misslyckande ses ur ett bredare perspektiv, för om endast företag som har gått i konkurs tas med i definitionen är det lätt att missa de företag som fortfarande drivs men förlorar pengar under tiden.

Misslyckandets konsekvenser

Ekonomiskt

Många misslyckanden och konkurser grundar sig i den ekonomiska aspekten av att ett företag till exempel har för låga inkomster i relation till dess utgifter (DeTienne, 2010). Rekonstruktion av ett företag är en ytterlighet som ett företag kan ställas inför vid ekonomiskt trångmål. Detta under tiden företagets ledning ser ljus på framtiden för branschen och det egna företaget. Ledningen anser att företaget endast behöver överkomma de tillfälliga ekonomiska bekymren för att komma vidare. Meningen med en rekonstruktion är att ändra sin strategi, så att företaget efter rekonstruktionen ska jobba på ett ekonomiskt hållbart sätt med bra resultat inom loppet av en kort period (K. Ekberg 2003). För företagarna som står bakom ett företag som misslyckas så kan detta innebära privatekonomiskt bortfall för företagaren (Piadehbasmenj, 2016). Detta kan leda till flera problem för den forna företagaren. Ett problem är att företagaren kan bli skuldsatt privat och att denna skuld kan ta flera år att återbetala (Cope, 2011).

Social

Att misslyckas är inte helt mottagligt för samhället, misslyckande är något människor inte gärna pratar om. Detta medför därför att människor inte pratar om ämnet för att passa in i samhällets bild. Dessa faktorer gör att extra press sätts på företagare som ämnar att lyckas och vågar chansa. Detta sätt att se på misslyckande kan medföra att den största fokusen läggs på att lyckas, istället för att större fokus hade lagts på att identifiera de problem som gör att företag har misslyckats tidigare. Om företagare hade lärt sig mer från tidigare misslyckanden så hade det gått att undvika att flera företagare gör om samma misstag. Det som borde göras är att uppmärksamma fördelarna med att misslyckas (McGrath, 1999).

Enligt (Wennberg m fl 2009) så kan det ha flera fördelar att uppmuntra företagare som har misslyckats historiskt att starta nya företag. De främsta fördelarna är att det kan ha stor positiv inverkan på de ekonomiska aspekterna av företagande i ett land.

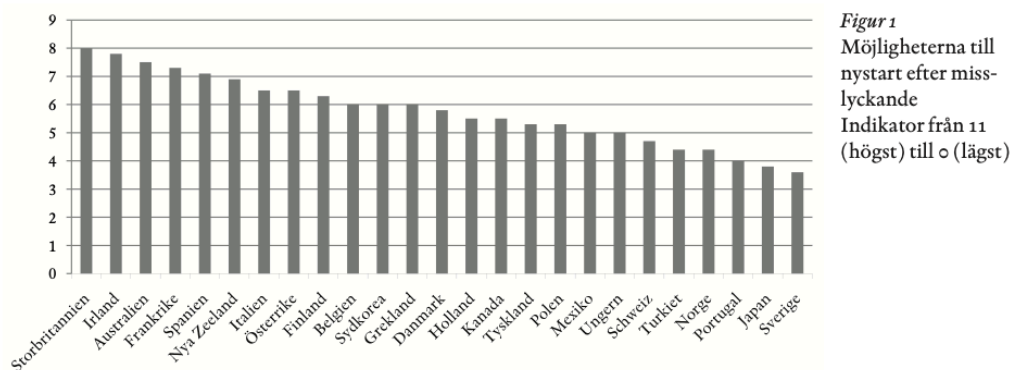
I Europa så förknippas konkurs som något dåligt, och de människorna som står bakom företag som går i konkurs kan anses vara misslyckade. Det finns även ett socialt stigma runt konkurs och allt vad det kan medföra. Men att misslyckas behöver inte endast vara negativt. Landier (2005) påstår att det finns saker att lära från ett misslyckande. Landier (2005) anser att det kan vara lärorikt att misslyckas för att på så sätt få en inblick i vilka faktorer som är viktiga att beakta i företagande.

Psykologiskt

Enligt (Cardon et al., 2011, Shepard an Patzel 2015, Ucbasaran., 2013) har företagsmisslyckande flera konsekvenser. Av en företagares misslyckande så kan påföljderna av detta leda till social stigmatisering, och ur denna sociala stigmatisering så kan långvariga konsekvenser uppstå, som psykologiska, ekonomiska och sociala kostnader för företagaren.

Enligt OECD rapporten från 2007 så skriver de att Sverige behöver minska riskerna med att starta företag, denna rapport påpekar de att de lagar som finns i Sverige som rör konkurs behöver ses över (Falkenhall & Wennberg 2010).

2006 genomförde OECD en studie om entreprenörsklimatet som råder och möjligheten att komma tillbaka efter ett misslyckande, studien genomfördes i 25 länder världen över. I denna rapport framgick det att Sverige har sämst möjligheter till nystart efter konkurs bland de länder i rapporten. Sverige hade det mest strikta synsättet på misslyckande och återhämning. I figur 1 nedan redovisas resultatet av studien i form av ett värde där låg siffra indikerar ett strikt system samt ett högt värde ett mer öppet system (Falkenhall & Wennberg 2010).

Källa: (OECD 2006).

Externa faktorer

Lagar

Konkurs förklaras i lagen enligt följande ett företag försatts i konkurs när det är på obestånd och inte rätteligen kan betala sina skulder. Obestånd innebar ett insolvenstillstånd, som inte är av tillfällig natur (Konkurslagen, 1987). Ågren säger att *"I Sverige är det ju mer eller mindre en skam att gå i konkurs men i USA så säger man att minst två konkurser, det är liksom körkort"* (Ågren, 2009). Ågren talar om vikten att låta företag misslyckas. Ågren är inte ensam om sina tankar, han får medhåll från McGrath (1999) som menar på att samhället är med och delar på kostnader och inte står på sidan av i passivitet som kan leda till straffavgifter för företagarna, företagarna behöver istället ges utrymme för att kunna göra vinster. Utöver det personliga ansvaret som ligger på en lantbruksföretagare gällande skulder och avtal, så är allmänhetens förväntningar på en lantbrukare stora. Att vara företagare inom lantbruk innebär ofta stora risker, men möjligheten att kontrollera de lagar och regler som berör en lantbrukare är oftast väldigt begränsad. Detta kan leda till stress, utbrändhet och allmän dålig mental hälsa (Lunner-Kolstrup och Lundqvist, 2013).

Bidrag

Hemsidan driva-eget.se har en lista med rubriken "se alla bidrag som kan rädda ditt företag". Listan består av diverse stöd från Tillväxtverket, VINNOVA, Jordbruksverket, ALMI, NOPEF, Swedfund, EU och Länsstyrelsen. Samtliga bidrag på hemsidan riktar sig till företag som är i ett utvecklings- eller investeringsstadium. Viss antydning till diskriminering mot företagare som redan misslyckats med ett företag förekommer i stödet från Jordbruksverket till unga jordbrukare då det riktar sig till personer under 40 år som nyligen startat sitt första jordbruksföretag. Det finns inga bidrag till företag som är i riskzon för att misslyckas eller som redan har misslyckats med på listan, förutom gårdsstödet som erbjuds till alla lantbruksföretag med mer än fyra hektar.

Utbildning

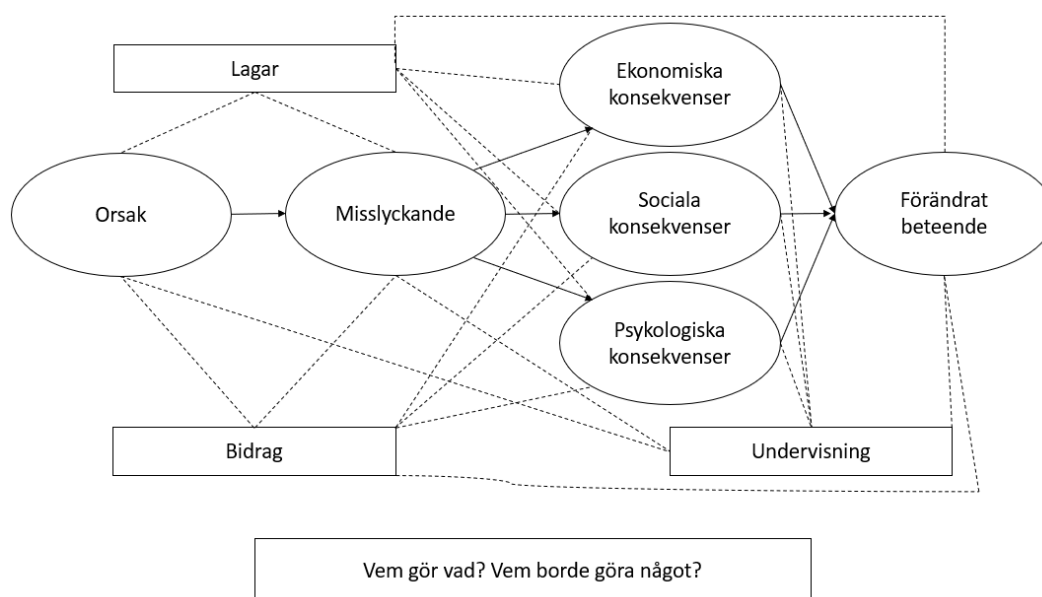
Intressenter inom svenskt jordbruk kan ha utbildning som en inkomstkälla. Mot en rimlig summa kan företagare och anställda få möjlighet att utbilda sig hos organisationer i näringslivet för att få kunskaper att använda inom företaget. Två kända intressenter inom svenskt jordbruk är Växa och Hushållningssällskapet, båda organisationerna erbjuder kurser till sina medlemmar. Kurserna inriktas på bland annat optimerad produktion, förbättrat ledarskap och lärdom om hur det går att minska sin bränsleförbrukning i växtodlingen. Ämnen som inte nämns på deras hemsidor är kurser som rör misslyckanden eller psykisk ohälsa.

Förändrat beteende

Det finns forskning som visar att företagare som misslyckas upplever en ökad stress (Singh, Corner, & Pavlovich, 2007; Singh et al., 2015). Denna stress som uppstår för individen kan leda till att individen utvärderar varför och hur stressen uppstår. Om orsaken till stressen upplevs som tärande och individen känner sig sårbar på grund av stressen (Witte, 1992), så kan detta leda till att individen väljer strategier som innebär minder risker i framtiden (Lazarus & Folkman, 1984). Misslyckande kan leda till förändrad attityd och ge kunskap hos en företagare som kan hjälpa denna att undvika misslyckanden. Det kan även leda till ett positivt synsätt på misslyckande (Politis & Gabrielsson, 2009).

I figur 2 nedan sammanfattas informationen från detta kapitel till en modell som visar att lagar, bidrag och undervisning har möjlighet att påverka samtliga orsaker och konsekvenser vid ett misslyckat lantbruksföretag. Modellen visar att ekonomiska, sociala och psykologiska konsekvenser efter ett misslyckande förändrar företagarens företagsmässiga beteende. Den påvisar även en frågeställning om vem som gör vad och vem som borde göra något.

Figur 2 Faktorer som påverkar orsaker och konsekvenser vid företagsmässigt misslyckande.

Metod

I detta arbete så används en kvalitativ undersökningsmetod där telefonintervjuer har gjorts med yrkespersoner som bland annat jobbar med problematiken idag eller som eventuellt borde jobba med det. Dessa intressenter har alla kommit i kontakt med misslyckande inom lantbruksföretag och har på så sätt egna erfarenheter och upplevelser kring ämnet. Frågorna som har ställts till intervjupersonerna har utforskat hur det upplever de stöd som finns för lantbrukare som drabbats av misslyckande. Frågorna har även utforskat vilken hjälp som borde finnas tillgänglig i framtiden enligt intervjupersonerna.

Kvalitativa studier grundar sig i information som har samlats in med hjälp av intervjufrågor. Frågorna som ställs i en sådan intervju ska vara öppna frågor som förhoppningsvis ger ett uttömmande svar. Sedan är det de personerna som gör frågeställningen som sammanställer informationen (Holme & Solvang, 1997).

Till skillnad från kvantitativa undersökningar som sammanställer information som kan transformeras till hård data. I kvalitativa studier så menas det att ett flertal olika kvalitativa synvinklar som är förklarade av personer som har fått ett flertal frågor som gör att intervjupersonen kan ge en övergripande bild av den aktuella frågeställningen (Holme & Solvang, 1997; Kvale & Brinkmann, 2014).

Vi har valt ut sju representanter för att göra en intervjuundersökning. Vi kommer att ställa frågor som rör vad det finns för stöd till misslyckade lantbrukare, vem som bör erbjuda sådana stöd, ifall de ser ett syfte med att det finns stöd och ifall de är medvetna om hur stort problemet med misslyckade lantbruksföretagare är i dagsläget. Detta för att få reda på ifall de sitter på information som vi inte kommit fram till i vår litteraturstudie och utreda ifall de har en gemensam bild av problemet eller ifall det är ett ämne som ingen organisation eller myndighet vill vara delaktiga i.

För att undersöka den första frågeställningen (vem borde vara involverad i att ge support). Med hjälp av det verktyg Raum (2018) använder för att hitta intressenter har vi möjlighet att kartlägga de myndigheter och branschorganisationer som jobbar inom jordbrukssektorn. Eftersom det finns ett stort antal myndigheter och branschorganisationer som arbetar inom jordbrukssektorn behöver vi begränsa oss till de som arbetar inom övergripande rådgivning och som erbjuder någon typ av stöd i dagsläget för att få aktuella personer att intervjua. Organisationer och myndigheter som vi valt är bland annat Jordbruksverket för deras arbete inom ekonomiskt stöd, LRF-, Hushållningssällskapet, VÄXA och HIR Skåne är tack vare deras rådgivningsverksamhet.

Inspirerat av Raum's (2018) arbete Stakeholder mapping väljer vi att använda intervjuer och litteraturstudier för att identifiera potentiella relevanta intressenter.

Eftersom begreppet intressent anses vara ett rörligt begrepp väljer vi att använda Freemans bok vid namn Strategic management A Stakeholder Approach för att fastställa vad en intressent är. Enligt Freeman är en intressent en person eller ett företag som har möjlighet att påverka eller påverkas av förändringar i branschen (Freeman 1984).

Vi vill även ta reda på om intervjupersonerna tycker att det finns fler intressenter som bör jobba aktivt med dessa frågor, och i så fall hur de borde jobba med detta. Vilka intressenter finns det som borde jobba med dessa frågor, men som kanske gör det i begränsad utsträckning idag eller kanske inte alls. Hur ser kunskapen ut kring misslyckade lantbruksföretag.

Litteraturstudie

Den huvudsakliga litteraturundersökningen har skett på Google scholar. Exempel på sökord är "företagsmisslyckande", "misslyckande inom jordbruk", "entrepreneurial + failure", "entrepreneurship ecosystem + failure" och "coping with entrepreneurial failure". Vi söker även fakta med hjälp av sökningar i Googles vanliga sökmotor för att få fram exempelvis basfakta om jordbruk på Jordbruksverket. Med hjälp av detta arbetssätt så har det gått att få fram information om modeller hur relevanta intressenter fastställs. Dessa intressenter kan vara någon som jobbar med frågeställningen i nuläget eller intressenter som borde jobba med den aktuella frågeställningen.

Urval

Liknande Raums (2018) arbete om stakeholder mapping har våra Intressenter framtagits genom sökningar på en rad olika branschorganisationer och myndigheter för att säkerställa att de arbetar inom den agrara näringen och har sakkunskap av frågeställningen. Arbetet har utförts med ett färre antal intervjuer med aktuella intressenter. Orsaken till de fåtal intervjuerna är det resurs krävande arbetet för att utföra en kvalitativ intervjumetod.

De personer som har varit aktuella för intervju jobbar alla inom den agrara näringen och har haft kontakt med företagare som har misslyckats. Intervjupersonerna har lång erfarenhet inom den agrara näringen och har alla jobbat med den aktuella frågeställningen. De jobbar alla på företag eller myndigheter som ställs inför problematiken kring den låga lönsamheten som finns inom lantbruk och vad det kan leda till.

Resultat och analys

Intervjuresultat

Det utfördes sju intervjuer med sju olika personer från sex olika företag, organisationer eller myndigheter som arbetar med frågor rörande stöd och hjälp av olika slag till lantbruksföretagare. Eftersom vi och personerna vi intervjuat anser att misslyckande inom lantbruksföretag är ett känsligt ämne har vi valt att samtliga intervjupersoner är anonyma.

Misslyckande i nuläget

De intervjupersoner som har deltagit i detta arbete kommer alla i kontakt med någon form av misslyckande i deras arbete. Dessa intervjupersoner har emellertid olika infallsvinklar till ämnet då vissa jobbar på statliga myndigheter och andra jobbar på vinstdrivande företag. I och med detta så skiljer det sig hur de jobbar med problemet.

Intressenterna som har intervjuats tycker att misslyckande som begrepp är väldigt brett, i och med detta så finns det varierande svar angående problematiken kring misslyckanden inom lantbruksföretag. De anser att det i dagsläget finns mycket bra och kvalitativ forskning inom sektorn, som hade kommit till större nytta om kunskapen kring den nya forskningen gick ut på ett bättre sätt till de verksamma lantbruksföretagarna. Det finns även många företagare som vänder sig till branschorganisationer med nya idéer och förslag. När detta sker finns det problem med att verkställa dessa idéer praktiskt.

Enligt en intressent från HIR Skåne som deltog i en intervju så är lantbruksföretagare mer entreprenörer än företagare, de har energi och anses kunna fixa det mesta praktiskt men de är sämre på kalkyler och göra lånunderlag till banken. Det är fult att lyckas och misslyckas i Sverige idag vilket grundar sig till stor del i den klassiska jantelagen som länge har funnits i Sverige.

Management är grunden inom företagande, och rätt management är vitalt för ett företags framgång. En tanke som kom fram från intervjuerna var ifall en företagare gjort allt som går att göra med de förutsättningar som finns men inte lyckats så bör detta inte klassas som ett misslyckande.

Flera intressenter antydde att den vanligaste typen av misslyckande de stöter på var när företagaren själv ansåg sig vara bristfällig. Företagaren lyckas inte balansera sitt familjeliv och sin roll som företagsledare utan att det ena inte lever upp till företagarens förväntningar och mål. Intressenten på Stiftelsen Lantbruksforskning

anser att de företagarna som inte uppnår ett önskvärt produktionsresultat riskerar att även drabba företagarens privata ekonomi i många fall, då det ofta praktiseras en företagsform inom svenskt lantbruk som inte tillåter att privat- och företagsekonomi separeras.

Flera intervjupersoner påpekar även att yttre faktorer spelar en stor roll gällande ifall lantbrukaren lyckas eller misslyckas. Krisen som uppstod av torkan 2018 nämndes vid flera tillfällen, detta extrema år var något som utmanade de flesta företagarna i lantbruksbranschen. Flera företagare misslyckades då i form av att inte få ihop tillräckligt med foder till sina djur samt skördebortfall. Viss antydning till att de företagare som var i störst behov av hjälp aldrig sökte den i tid, då många företagare kände skam för att erkänna för sig själv och för andra att företaget inte går lika bra som det borde göra.

Angående hur utbrett problemet med misslyckanden inom jordbruksföretag i Sverige är fick vi varierade svar på. Trenden är dock att det är relativt ovanligt med ekonomiska misslyckanden. Framför allt att det är få jordbruksföretag som går i konkurs. Det anses istället vara vanligare med misslyckanden från bondens egna perspektiv, att personen känner sig misslyckad på grund av att egna mål ej uppnåtts. Det anses vara vanligare att män diskuterar personliga misslyckanden med rådgivare och tjänstemän än kvinnor. Intressenten från LRF menar att kvinnor oftare har andra kontaktnät för att diskutera sådana händelser än vad män har. Det finns mycket lärdom att få vid ett misslyckande, det anses lättare att lära sig av sina misstag ifall man diskuterar frågan med andra personer. Tre av intervjupersonerna nämnde nödåret 2018. Två ansåg att det drabbade branschen hårt, genom lägre växtodlings skördar och mindre grovfoder. Medan den tredje ansåg att lantbrukarna var tillräckligt duktiga på att anpassa sina förväntningar efter förutsättningarna, så att det aldrig blev ett problem resultatmässigt.

Flera av intervjupersonerna i denna undersökning beskriver ett sammanband mellan misslyckade lantbruksföretagare. En återkommande uppfattning är att grunden till misslyckande är att företagsledaren inte uppfyller de kriterier som anses behövas för att lyckas med sina företag. Detta kan bero på att företagaren inte besitter de nödvändiga kunskaper för att bedriva företaget framgångsrikt.

Företagarna kan i vissa fall få för lite input utifrån, vilket leder till obefintlig innovation och utveckling av företaget. Detta kan grunda sig i en övertro på sig själv, sin egen förmåga och egen kunskap. Vilket leder till att jordbrukaren inte rådfrågar rådgivare i tillräckligt stor utsträckning. Även en övertro på marknaden i sig, och tron på att bara de gör en investering, så kommer den att lyckas. En ny produktionsgren kräver ofta god likviditet, då det ofta kostar mycket pengar med en ny typ av produktion. Antingen måste det finnas ekonomiska medel i företaget eller en annan verksamhet som kan lyfta den nya produktionen under uppstarten.

Det finns de lantbruksföretagare som inte heller följer upp sin verksamhet i tillräckligt hög utsträckning. I vissa fall så saknas det även en sund finansiering i

botten och en alldeles för låg självfinansieringsgrad vid investeringar. Även en för dålig uthållighet upplevs av flera av de vi intervjuade. Misslyckande ses som något väldigt personligt och kan ha flera orsaker personlighetsmässigt, så som familjesituation, psykisk ohälsa med mera. Skillnaden mellan framgång och misslyckande kan också handla om tur. Kommer en företagare in i fel tid med fel produkt så får företaget mycket svårare och löper risk för att misslyckas, det vill säga fel timing. Det är svårt att utveckla en stor investering på ett bra sätt under en kort tid. Det tar lång tid att ta fram och utveckla en sådan. Företagare tänker ofta inte igenom en affärsidé tillräckligt mycket, utan utför dem för snabbt. Men en affärsidé får inte heller ta för lång tid att utveckla, då kan den bli inaktuell och föråldrad.

Beroende på vem man pratar med om frågan kring misslyckande inom lantbruksföretag så påverkas detta i olika omfattningar. Men genomgående så påverkar misslyckande de flesta som har kopplingar till lantbruk på ett eller annat sätt. Misslyckande kan påverka personer som jobbar i branschen, allt från tvångs omhändertagande av djur, till uteblivna fodringar till följd av en konkurs. Myndigheter kan i viss mån jobba förebyggande genom att till exempel betala ut stöd tidigare till de företagen som krisar. Rådgivande företagstjänster är finansierade av lantbrukare. De som köper deras tjänster gör det för att utvecklas. Dessa är oftast inte de företagarna som är i riskgruppen för att misslyckas. Så dessa rådgivare drabbas oftast inte själva av obetalda fodringar när lantbrukare som inte är deras kunder misslyckas.

Rådgivningsorganisationerna kan göra väldigt mycket mer än vad de gör idag för att förhindra misslyckanden. Men det hänger också på att lantbrukaren tar emot den nya kunskapen som rådgivarna har att erbjuda.

I det lilla misslyckandet finns det idag ett bra nätverk. Ett mindre misslyckande kan var en tröska som brinner mitt i säsong, då löser det sig oftast genom behjälpliga grannar eller maskinhandlare. Brinner en koladugård ner finns det oftast platser att ha djuren på tills vidare.

I de osynliga misslyckandena som handlar om människor som mår psykiskt dåligt eller har ekonomiska svårigheter, så har kollegorna svårt att hjälpa till eftersom lantbrukaren oftast inte pratar om det. Pratar lantbrukaren om det, så finns det exempel på där lantbrukaren fått hjälp. Det går dock i regel för långt innan en lantbrukare ber om hjälp. Det finns en vilja att hjälpa till men när misslyckandet inte är synligt, är det svårt att göra någon hjälpande åtgärd från en utomstående.

Vid konkurs finns det ingen vidare hjälp att få för en lantbrukare i dagsläget. Skulle svårigheter orsakas av olycka eller sjukdom, finns det däremot gott om hjälp att få från ett flertal branschorganisationer. Dock så anses det att mer psykologiskt stöd behövs från branschen.

Hjälp från branschorganisationer finns i dagsläget, men tveksamheter finns kring att det är rätt hjälp, vid rätt tidpunkt. Hjälp kan upplevas ta för lång tid innan den kommer på plats. Det finns även tankar om varför branschen ska hjälpa misslyckade lantbruksföretag i någon större utsträckning. Idén om att branschen borde hjälpa de duktiga företagarna istället för de dåliga är en intressant tanke.

I andra branscher sätts företag i konkurs med jämna mellanrum och det anses ganska okej. Det är dock inte okej för en lantbrukare att gå i konkurs, och det beror på att det ofta finns gamla traditioner och tankar. ”den här marken var mina förfäders och har gått i arv i generationer”. Oftast så höjs det på ögonbrynen ifall en gård skulle säljas. Det är lite tabu att prata om ekonomiska misslyckanden. En stor gård som ingen tar över, är nästan lika mycket tabu som att granngården skulle gå i konkurs.

Ett fenomen som förekommer är att de som lyckas inte törs prata om deras framgång. Vilket leder till att värdefull kunskap inte tas tillvara på. Jämfört med andra näringsverksamheter så förekommer det inte mycket konkurser eller liknande inom den agrara näringen. Men av de företag som faktiskt går under, så borde vissa av de personer som står bakom företaget inte blivit företagare från början.

Enligt intressenten på LRF är för högt uppsatta mål en återkommande orsak till misslyckande. Det kan vara vilka krav en lantbrukare ställer på sig själv eller vilka krav företagaren tror andra ställer på det aktuella lantbruket. Detta kan te sig så att en lantbrukare förväntar sig en lönsamhet på 10%, men får i realiteten 8%, av detta kan denna lantbrukare uppleva ett misslyckande, detta medan grannen som har 6% i vinstmarginal och är nöjd.

Det förekommer även rädslor inom branschen. Det kan vara rädslan för att misslyckas eller att inte nå upp till andras krav och förväntningar som ställs på en enskild lantbrukare. Ett problem som finns i branschen är att ett tillsynes välmående företag som går i konkurs, orsakar oro och osäkerhet hos andra lantbrukare.

Om ett företag har för dålig ekonomisk bärkraft och gör för stora investeringar, så tar företaget på sig för stora lån och risker, vilket kan leda till att de tar på sig en för stor kostym som de inte orkar bära. Vissa lantbrukare vill inte se de problem som finns på gårdsnivå, det är helt enkelt lättare att ignorera dessa problem än att arbeta för att lösa dem.

Många yttre faktorer spelar även in i hur ett företag går rent ekonomiskt, till exempel påverkas en mjölkföretagare mycket av konsumenternas benägenhet att dricka mjölk. Men ett sätt att sprida risker är att ha flera ben att stå på inom ett företag, går en del dåligt så finns det andra som kan bära upp det. Lantbrukare med dåligt resultat som startat till exempel ett gårdsmejeri eftersom de tror att det ska förbättra det ekonomiska resultatet, utan att ha någon direkt kunskap om förädling

av råvaran löper stor risk att misslyckas. Många som misslyckas är inte heller tillräckligt uthålliga i sin produktion eller besitter inte tillräcklig kunskap.

Misslyckande företagare är oftast för expansiva. Storleksfördelar är oftast väldigt begränsande, men tillväxtfördelar har stor betydelse. Har man till exempel 150ha och ökar med 20ha så har man bättre förutsättningar, än ifall man ökar med 300ha eftersom med 20ha kan man till exempel använda befintliga maskiner. Hos vissa lantbrukare så finns det en övertro på tekniken, som resonemanget att är man tillräckligt stor och har fina maskiner så kommer det att lösa sig. Det förekommer för stora investeringar som inte bidrar till högre avkastning, det förekommer även problem med för hög personlig konsumtion.

En intressent anser att de som misslyckas ofta har väldigt dålig koll på sina företag. Exempel på detta är duktiga producenter som har för höga fasta kostnader. Många satsar på något de tror man tjänar pengar på, utan att räkna på ifall man faktiskt tjänar pengar, vissa går mer på magkänsla.

Lantbrukare räknar för lite på sina egna förutsättningar. Arrendepriset sätts efter vad grannen betalar istället för hur mycket företagaren kan betala, men ändå gå med vinst på arrendet. Företagarna är även för dåliga på arbetsledning.

De flesta personer vi intervjuat antyder att de arbetar med att stötta misslyckade lantbruksföretagare. En av intervjupersonerna, antydde att avgränsningar i deras forskningsmyndighet inte tillåter dem att syssla med sådana frågor men uppmanar bönder att söka medel för att forska på problem, innan det har blivit så pass stort att det utvecklats till ett misslyckande. Då behövs det dock ett samarbete mellan bonden, en rådgivare och till exempel SLU. En annan myndighet anser att de inte erbjuder någon hjälp i dagsläget, men att de gärna gör det i framtiden. Myndigheter erbjuder även hjälp vid finansiering av investeringar och kompetensutveckling. De försöker vara lyhörda till vad branschen efterfrågar och anpassar sina utbildningar för att enklare överkomma svåra perioder eller delar i företagandet som kan leda till misslyckanden. De anser även att de kan ge en viss psykologisk uppåtsving till företagaren, när myndigheterna godkänner en ansökan om investeringsstöd. Det blir då tydligt att myndigheten tror på företagarens affärsidé.

Branschorganisationer anser att de erbjuder hjälp genom bland annat "Bondekompis", ett projekt som erbjuder samtal mellan bönder och från organisationen godkända samtalspartners. De erbjuder då även att dela med sig av sitt nätverk, så bonden kan söka den hjälp de behöver hos rätt personer. Det kan bland annat ske genom djuromsorgsgrupper, där jordbruksföretagarna själva kan hålla kontakt och diskutera problem, som dålig dräktighet på djur eller brist på grovfoder. Behöver jordbruksföretagaren juridisk hjälp kan dessa tipsa om bra jurister. Anser jordbruksföretagaren att viss juridisk text från bland annat myndigheter är för svår att läsa, erbjuder organisationen en form av tolkning för att företagaren enklare skall förstå.

Andra organisationer erbjuder hjälp i form av gårdsråd, företagsrådgivning och avbyttjänst. Det erbjuds även rådgivning i form av att lokalisera brister i ens nuvarande företagande och förslag på hur dessa bör åtgärdas. Intervjupersonen anser dock att de flesta företagarna väntar för länge med att söka sådana stöd, det leder till att de flesta ej har möjlighet att vända den negativa trenden i tid.

Allt ovanstående material har framgått från intervjuerna och har här sammanställts i efterhand.

Eventuella åtgärder för framtiden

Rådgivningen finns redan men den hade kunnat förbättras genom att befintliga rådgivare lägger mer tid åt att läsa på om nya fakta och trender, som de sedan kan omvandla och väva in i sina rådgivningstjänster. På så vis blir rådgivarna mer aktuella. De hade kunnat sprida mer kunskap om vad som sker vid en konkurs, för att kunna erbjuda bättre hjälp vid avveckling av företag. Rådgivarna behöver få större insyn i budgetar, för att kunna ge rätt råd. Som rådgivare kan man känna sig undermålig, då en rådgivare inte alltid får med alla parametrar för att göra en välgrundad bedömning av hela situationen på gårdsnivå.

Det krävs ett öppnare klimat i branschen så det blir lättare att diskutera vad som fungerar, vad som inte fungerar och vad som är jobbigt. Lantbrukare kan bli bättre på att prata med varandra, och på så sätt dra lärdom av varandra. Detta liknar resultatet i McGrath's studie från 1999. Ett öppnare klimat hade även kunnat få företagare som gått i konkurs att hjälpa andra, man behöver vara med om en konkurs för att verkligen förstå vad det innebär, och hur man skall gå till väga. Det hade även bidragit till att synen på misslyckanden hade kunnat förändras till det bättre. I nuläget anses det vara något väldigt negativt. Då hade jordbruket även kunnat sprida mer kunskap till resten av samhället, och på så vis fått mer förståelse tillbaka. Det hade underlättat vid situationer där företagaren till exempel behöver låna pengar från banken. Eftersom många jordbruksföretagare är besläktade med tidigare ägare till företaget eller fastigheten, påverkas företagaren kraftigt av vad tidigare generationer säger och tycker. Detta är något som bör belysas mer i framtiden, så föräldragenerationen inser att ord som "vad var det jag sa" vid en negativ företagsmässig upplevelse kan påverka betydligt mer än vad föräldragenerationen tror.

En av intervjupersonerna anser att bemötandet från myndigheter, till öppna och ärliga jordbruksföretagare varierar kraftigt mellan olika myndigheter, och behöver förbättras. Ifall länsstyrelsen anser att bonden inte uppnår kraven på tillräckligt med utrymme för djuren, men bonden förklarar varför den till exempel inte har möjlighet att skicka sina djur till slakt i tid, möts den ofta med hjälp och förståelse. Vid andra situationer kan bonden mötas av "laglydiga myndigheter" som ibland enbart straffar

bonden istället för att erbjuda hjälp. Det hänger på myndighetens arbetssystem, men även bonden och myndighetspersonens sätt att bemöta varandra. Myndigheter borde även strukturera om för att snabbare uppnå livsmedelsstrategin. Detta borde släppa på myndigheternas börda på jordbruksföretagaren, och erbjuda en mer hjälpande roll istället för en stjälpande. Myndigheterna bör även utöka sitt samarbete med branschorganisationer, så som VÄXA Sverige, Hushållningssällskapet och LRF.

Det efterfrågas även ett mer utvecklat skyddsnät. Det bör komma mer flexibla stötningsverktyg anpassade efter de individuella företagen. Då nämndes snabba insatser som kan sättas in när och där det verkligen behövs. Skyddsnätet skall även kunna separera företagaren från företaget, för att ge en så personlig hjälp som möjligt. Även mer utvecklade krisstöd och räntestöd, liknande det som fanns på 80- och 90-talet diskuterades. En av intervjupersonerna ansåg dock att ett mer utvecklat skyddsnät leder till att företagare tar större risker. Jämför man vårt nuvarande skyddsnät med det som finns i till exempel USA, så är företagarna i USA mer riskmedvetna. Vissa intervjupersoner ifrågasatte även varför just jordbruket bör få mer stöd än andra branscher.

Tjänster som hade varit aktuella för framtiden, men som inte finns idag, är vikarierande företagsledare och lantbrukspsykologer. Dessa hade anlåtats då ägaren eller företagsledaren drabbats av psykisk ohälsa, sjukdom eller eventuella tidskrävande familjeangelägenheter. Så som dödsfall i familjen eller perioder där en familjemedlem behöver särskild vård i hemmet. Primärvården hade kunnat ta ett större ansvar och bli duktigare på att bestämma vilka personer som är i störst behov av att få hjälp. Intervjupersonen menar på att, ifall en man på till exempel 60 år som arbetar inom jordbruket, tar kontakt med vården för att söka psykologiskt stöd, bör samtliga varningsklockor som finns inom vården ringa. Eftersom det ofta krävs väldigt mycket för att en sådan person skall be om hjälp. Det borde även införas en mer allmänt coachande tjänst, en form av mentorskap, som bör erbjudas tidigt i karriären. En av intervjupersonerna anser att det kan vara aktuellt att återinföra statlig hjälp, i form av ekonomi- och produktionsrådgivning igen, så som det har funnits tidigare.

Det borde även erbjudas fler entreprenörskapskurser vid undervisning, då framförallt vid redan existerande utbildningar, så som lantmästare, agronom och gymnasiekurser. En av intervjupersonerna efterfrågade en högre lägstaniå på både landets lantbruksföretagare och branschorganisationer, då krävs en bättre utbildning.

Det framkom under intervjuerna att branschorganisationer, så som LRF redan erbjuder hjälp till misslyckade företagare, men att hjälpen hade kunnat bli både bättre och bredare ifall företagarna hade efterfrågat det mer. Då måste företagarna inse själva att de behöver hjälp.

Statliga bidrag i form av ekonomiskt stöd, för att hålla liv i företag som ständigt står på gränsen till konkurs anses vara bortkastade pengar. Så länge det inte är till ett i övrigt framgångsrikt företag, som kan behöva finansiella stöd för att överleva en ekonomisk svacka orsakad av en dålig investering.

I figur 3 och 4 nedan sammanfattas intressenternas svar från intervjuerna i två tabeller och har organiserats efter sju frågor. Figur 3 innehåller orsaken till att dessa personer är intressenter i lantbruksbranschen, intressenternas syn på problemet med misslyckande lantbruksföretag, vilken typ av hjälp de erbjuder idag för att förhindra misslyckanden, samt vilken typ av stöd de erbjuder till misslyckade lantbruksföretagare i nuläget. Figur 4 innehåller vilken typ av hjälp intressenterna anser behövs i framtiden för att förhindra misslyckanden hos jordbruksföretag, önskvärt stöd till misslyckade lantbruksföretagare i framtiden, samt vem som bör erbjuda dessa stöd.

Figur 3 Tabell över intressenter, varför de är intressenter, deras syn på problemet, nuvarande hjälp de erbjuder för att förhindra misslyckanden samt nuvarande hjälp till misslyckade lantbruksföretagare.

Intressent	Orsak till Intressent	Syn på problemet	Nuvarande hjälp för att förhindra misslyckanden	Nuvarande stöd till misslyckade lantbruksföretagare
Ett av Sveriges största rådgivningsföretag	Rådgivnings- och serviceföretag. Inriktar främst på mjölk- och kött företag.	Inget stort problem men enbart 1/3 av företagarna går med vinst.	Gårdsråd, företagsrådgivning och avbyttjänst.	
HIR Skåne	Ett ledande konsultföretag inom lantbruk. Diskussionspartner kring lantbruksfrågor.	Ganska begränsat, orsakas oftast av bristande kunskap eller intresse från lantbrukaren.	Rådgivning för att lokalisera och åtgärda problem i företaget.	
LRF	Arbetar för en aktiv landsbygd, hållbar tillväxt och framgångsrikt företagande inom lantbrukssektorn.	Ca 50% av lantbruksföretagarna känner sig misslyckade någon gång om året. Misslyckande borde ses som en möjlighet till lärande	Avlastande samtal, delar med sig av ett brett kontaktnät, översätter mellan myndighet och lantbrukare, djuromsorgs grupp,	Avlastande samtal, delar med sig av ett brett kontaktnät, översätter mellan myndighet och lantbrukare

Formas	Statligt forskningsråd för hållbar utveckling.	Sällan lantbruksföretag går i konkurs, ofta produktions-grenar som går dåligt.	Inget i dagsläget men gör det gärna i framtiden.	Inget i dagsläget men gör det gärna i framtiden.
Stiftelsen Lantbruks-forskning	Hjälper lantbrukare att öka lönsamhet och hållbarhet.	Branschen har misslyckats eftersom vi inte har ekonomisk hållbarhet.	Lantbrukare kan söka medel för att forska på lösningar till nuvarande problem.	
Länsstyrelsen Skåne	Handlägger EU-stöd, utvecklingsstöd, utför besiktningar och jobbar mycket mot lantbruksföretagare	Misslyckanden går i perioder. Nekar 50% av stödansökningar på grund av dålig likviditet. Företagare tar för stora risker. Problem för enskilda företagare men också för Sveriges livsmedelsförsörjning	Finansierar investeringsstöd till lovande affärsidéer som kan rädda företaget. Anpassar undervisning till efterfrågan.	
Tidigare ekonomisk lantbruks rådgivare, civil ekonom	Många års erfarenhet av konsult- och ekonomirådgivning. Nu lantbrukare själv.	Misslyckanden sker ofta, beror i många av fallen på övertro till sin egen förmåga eller yttre omständigheter.		

Figur 4, tabell över intressenter, önskvärd hjälp för att förhindra misslyckanden i framtiden, önskvärda stöd till misslyckade lantbruksföretagare samt vem som bör erbjuda sådana stöd.

Intressenter	Önskvärd hjälp för att förhindra misslyckanden	Önskvärt stöd till misslyckade företagare	Vem bör erbjuda dessa stöd
Ett av Sveriges största rådgivnings-företag	Bättre skyddsnät vid akuta behov, mer krisstöd.	Mer hjälp att separera företag- och personliga stöd.	Myndigheter.
HIR Skåne	Finansiella stöd till allmänt sunda företag som råkat ut för en dålig investering.		
LRF	Vikarierande företagsledare, öppnare klimat, mer kunskap, mer förståelse från samhället, högre prioritering hos primärvården.	Öppnare klimat, mer kunskap, mer förståelse från samhället,	Alla inom lantbrukskåren samt myndigheter och primärvården.
Formas	Bättre utbildningar, uppstrukturerad för att uppnå livsmedelsstrategin.		Myndigheter, samarbete med bransch-organisationer.
Stiftelsen Lantbruks-forskning	Mer kvalitet på rådgivningen och lantbrukarna blir bättre på att ta emot information.		Rådgivare i samråd med lantbruksföretagarna.
Länsstyrelsen Skåne	Flexibla stötningsverktyg, snabba insatser där och när det behövs.		Myndigheter och branschorganisationer efter lantbrukarnas efterfrågan.
Tidigare ekonomisk lantbruks rådgivare, civil ekonom	Entreprenörskapskurser, öppnare diskussionsklimat, lantbrukspsykologi	Lantbrukspsykologi	Myndigheter och branschorganisationer

Diskussion och slutsats

Det huvudsakliga målet med detta arbete har varit att undersöka misslyckande inom lantbruksföretag och intressenters upplevelse om ämnet. Det har gjorts utifrån frågeställningen, vilket stöd finns det för lantbrukare, vem ska ge stöd till lantbrukare, vem är intresserad av att ge stöd, hur upplever intressenterna problemet med misslyckade lantbruksföretagare, samt vilken typ av stöd hade varit att erbjuda i framtiden.

De främsta resultaten från litteraturstudien och intervjuerna var att misslyckanden anses vara något negativt ur samhällets perspektiv men att det samtidigt är något varje företagare kan dra lärdom av. Som McGrath (1999) skrev i sin studie, anser även flera av våra intervjupersoner att vi behöver en annorlunda syn på misslyckanden jämfört med idag. Då har företagaren större möjligheter att dra lärdomar istället för att fokusera på det negativa efter ett misslyckande. Flera av de intressenter vi intervjuat anser att vi inte har ett allmänt problem i samhället med misslyckade lantbruksföretag. Efter senare diskussioner vid intervjutillfället, uppdagas det att uppskattningar som, att enbart en av tre företagare går med vinst, eller att de flesta lantbruksföretagare känner sig misslyckade årligen. Ett antal av intressenterna anser även att myndigheter kan göra mer för att hjälpa lantbruksföretagare. En syn som liknar resultatet i OECD rapporten från 2007, där resultatet i undersökningen var att Sverige var det land som hade sämst entreprenörsklimat, och möjlighet att komma tillbaka efter ett misslyckande. Där framgår det att de lagar som finns i Sverige som rör konkurs behöver förbättras. Det krävs ett öppnare diskussionsklimat, mellan lantbrukare men även till rådgivare och myndigheter. Är det möjligt att lyckas med det kommer varje lantbrukares utvecklingskurva skyndas på, och möjligheten till att förhindra misslyckanden ökar. En bättre utbildning hade också gynnat branschen, då hade möjligheten till duktiga rådgivare och lantbrukare utökats. Rådgivarna behöver även bli duktigare på att läsa in sig på ny fakta, för att sedan kunna vidarebefordra den till lantbrukaren. Grundat på de svar vi fått vid intervjuerna kan vi fastställa att de flesta intressenter är mer intresserade av att hjälpa lantbrukarna i ett tidigt stadie, istället för efter att misslyckandet redan har inträffat.

I detta arbete har vi hittat intressenter som idag hjälper misslyckade lantbruksföretag. I Hunter och Hanssons forskning 2020 så finns det resultat på att det inte finns någon hjälp att tillgå för dessa företag, men där skiljer sig vår uppfattning, då vi har hittat exempel på intressenter som jobbar med frågeställningen idag.

Begränsningar

I detta arbete har vi intervjuat sju olika personer som jobbar inom den agrara näringen, och alla kommer i kontakt med misslyckande inom lantbruk på olika sätt i deras olika yrkesroller. Dessa intervjupersoner är inte lantbrukare själva, utan jobbar mot lantbrukare.

Begränsningarna i arbetet har varit att hela arbetet ska genomföras under en begränsad tid. Detta har minskat fördjupningen i frågeställningen. I och med tidsfristen så har ett begränsat antal intervjuer genomförts.

Vissa av intervjupersonerna är mycket medvetna om den aktuella frågeställningen, och detta kan medföra att deras svar inte är vad de själva egentligen tycker, utan vad de och deras kollegor har kommit fram till.

Då informationen i detta arbete endast kommer från litteraturstudie samt en kvalitativ intervjuundersökning. I och med den kvalitativa undersökningen så har detta medfört att endast sju personer har intervjuats. Hade en kvantitativ studie utförts så hade det gått att få fler svar från olika intressenter, dock utan lika utförliga svar.

Framtida forskning

I vidare arbete och forskning på frågeställningen kring misslyckande inom lantbruksföretag, så hade det varit bra för lantbruksbranschen om ett större arbete kring lantbrukares välmående hade gjorts. Mer forskning kring varför vissa lantbrukare lyckas, och varför vissa misslyckas trots att de har liknande förutsättningar hade också varit intressant, för att se vilka faktorer som spelar in för att lyckas eller misslyckas med ett lantbruk.

Hur forskningen kan användas i framtiden

Vi har bidragit till att få en inblick i vad intressenter anser angående problemet med misslyckade lantbruksföretag, samt jämfört det med tidigare forskning som gjorts på ämnet. Denna forskning går att använda till studier för en mer djupgående undersökning och vidare utforskning av ämnet. Vi har även väckt frågan hos intressenter som har ökat deras medvetenhet och intresse.

Referenser

- Altman, E.I., Narayanan, P. (1997). *An International Survey of Business Failure Classification Models*. Tillgänglig: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1468-0416.00010> [2020-04-30]
- Burke, L. A., and Witt, L. A. (2002). *Moderators of the openness to experience performance relationship*. Tillgänglig: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/02683940210450501/full/html> [2020-05-26]
- Carter, S., Wilton, W. (2006). *Don't blame the entrepreneur, blame the government: the centrality of the government in enterprise development; lessons from enterprise failure in Zimbabwe*. Tillgänglig: <https://www.worldscientific.com/doi/abs/10.1142/S0218495806000052> [2020-05-26]
- Cohesiondata.ec.europa.eu (2020). *European structural and investments funds*. Tillgänglig: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/themes/3> [2020-04-07]
- Cope, J. (2011). *Entrepreneurial learning from failure: An interpretative phenomenological analysis*. Tillgänglig: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0883902610000571> [2020-05-26]
- Cope, J., Cave, F., Eccles, S. (2004). *Attitudes of venture capital Investors Towards Entrepreneurs With precious Business Failure*. Tillgänglig: http://eprints.bournemouth.ac.uk/1048/1/eccles_venture_capital.pdf [2020-04-30]
- D. Ucbasaran, D.A. Shepherd, A. Lockett, S.J. Lyon (2012). *Life after business failure the process and consequences of business failure for entrepreneurs*. Tillgänglig: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0149206312457823> [2020-05-26]
- D.A. Shepherd, H. Patzelt (2014). *Harsh evaluations of entrepreneurs who fail: the role of sexual orientation, use of environmentally friendly technologies, and observers' perspective taking*. Tillgänglig: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/joms.12103> [2020-05-26]
- DeTienne DR (2010). *Entrepreneurial exit as a critical component of the entrepreneurial process: Theoretical development*. Tillgänglig: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S088390260800058X> [2020-05-26]
- Driva-eget (2020). *Se alla bidrag som kan rädda ditt företag*. Tillgänglig: <https://driva-eget.se/guider/se-alla-bidrag-som-kan-radda-ditt-foretag2/> [2020-04-03]
- Everett, J. and Watson, J. (1998). *Small Business Failure and External Risk Factors*. Tillgänglig: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1008065527282> [2020-05-26]

Falkenhall, B. Wennberg, K (2010). *Företagare i insolvens och misslyckandets stigma*. Tillgänglig: <https://www.nationalekonomi.se/filer/pdf/38-2-bfkww.pdf> [2020-05-26]

Hansson, P., & Hunter, E. (2019). Farmers' coping with entrepreneurial failure—insights for learning, recovery and policy intervention. In Conference paper, IFAMA 2020. Tillgänglig: https://internt.slu.se/globalassets/ew/org/inst/aem/amnen-och-verksamheter/foretagsledning/farmers-coping-with-entrepreneurial-failure_full_paper_final.pdf [2020-04-07]

Hubacek, K., Mauerhofer, V. (2008). *Future generations: economic, legal and institutional aspects*. Tillgänglig: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0016328707001504> [2020-05-26]

Hushållningssällskapet (u.å). *Kallender*. Tillgänglig: <https://hushallningssallskapet.se/kalender/> [2020-05-03]

Jordbruksverket (2020). *Basfakta om svenskt jordbruk*. Tillgänglig: <http://www.jordbruksverket.se/statistik/statistikomr/jordbruksstatistisksammanstallning/basfaktaomsvensktjordbruk.4.116e9b9d159b31e6cb936b4a.html> [2020-04-02]

Jordbruksverket (2020). *Lantbruksprogrammet*. Tillgänglig: <https://nya.jordbruksverket.se/stod/programmen-som-finansierar-stoden/landsbygdsprogrammet> [2020-04-02]

K. Ekberg (2003). *Några modeller för intresseavvägning och reglering vid rekonstruktion av företag i ekonomisk kris*. Tillgänglig: <https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/1985/1/200367.pdf> [2020-05-26]

Lagen.nu. (2012), *Konkurslag (1987:672)*. Tillgänglig: <https://lagen.nu/1987:672> [2020-05-06]

Lunner Kolstrup, K., Lundqvist, P. (2013). *Lantbrukets och landsbygdens psykosociala puls*. Tillgänglig: <https://pub.epsilon.slu.se/10578/> [2020-05-26]

M.S. Cardon, C.E. Stevens, D.R. Potter (2011). *Misfortunes or mistakes? Cultural sensemaking of entrepreneurial failure* Tillgänglig: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0883902609000755> [2020-05-26]

McGrath, R.G., (1999). *Falling Forward: Real Options Reasoning and Entrepreneurial Failure*. Tillgänglig: <https://pdfs.semanticscholar.org/7976/7f5795d65ca3e11f4617cbd101a562950b73.pdf> [2020-05-26]

Perry, S.C. (2001). *A comparison of failed and non-failed small businesses in the United States: Do men and women use different planning and decision*

making strategies?. Tillgänglig:

<https://search.proquest.com/openview/82fe6eea05ee6b77f1517ab3e7678d4c/1?pq-origsite=gscholar&cbl=32118> [2020-05-26]

Piadehbasmenj, A. (2016). *Entrepreneurial Venture Failure Experiences: An analysis into causes, costs, and outcomes of venture failure*. Tillgänglig: <http://kth.diva-portal.org/smash/get/diva2:1060623/FULLTEXT01.pdf> [2020-04-08]

Politis, D., & Gabrielsson, J., (2009). *Entrepreneurs' attitudes towards failure: An experiential learning approach*. Tillgänglig: https://www.researchgate.net/publication/235345395_Entrepreneurs'_attitudes_towards_failure_An_experiential_learning_approach [2020-05-26]

Raum, S. (2018). *A framework for integrating systematic stakeholder analysis in ecosystem services research: Stakeholder mapping for forest ecosystem services in the UK*. Tillgänglig: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212041617304989> [2020-05-26]

Sandford, B. (2001). *Innovation, Success, and Failure in public management research Some methodological reflections*, Tillgänglig: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14616670010009423> [2020-04-30]

Shepherd, D. A. (2003). *Learning from business failure: Propositions of grief recovery for the self-employed*. Tillgänglig: <https://journals.aom.org/doi/abs/10.5465/AMR.2003.9416377> [2020-04-03]

Singh, S., Corner, P. D., & Pavlovich, K. (2015). *Failed, not finished: A narrative approach to understanding venture failure stigmatization*. *Journal of business venturing*. Tillgänglig: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0883902614000664> [2020-05-26]

Ucbasaran, D., Shepard, D.A., Lockett, A., Lyon, S.J. (2012). *Life After Business Failure: The Process and Consequences of Business Failure for Entrepreneurs*. Tillgänglig: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0149206312457823> [2020-04-30]

van Gelder, J.-L., de Vries, R.E., Frese, M., Goutbeek, J.-P (2007). *Differences in psychological strategies of failed and operational business owners in the Fiji Islands*. Tillgänglig: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1111/j.1540-627X.2007.00219.x> [2020-05-26]

Växa Sverige (u.å). *Rådgivning och kurser*. Tillgänglig: <https://www.vxa.se/> [2020-05-06]

Yamakawa, Y., Peng, M. W., & Deeds, D. L. (2015). *Rising from the ashes: Cognitive determinants of venture growth after entrepreneurial failure*.

Entrepreneurship Theory and Practice, 39(2), 209-236. Tillgänglig:
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.446.9603&rep=rep1&type=pdf> [2020-04-03]

Böcker

Holme, I.M. & Solvang B.K. (1997). *Forskningsmetodik Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

John, O. P., and Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research*, pp. 102–138. New York: Guilford Press.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lazarus, R.S. and Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer publishing company.

Freeman, R.E., (1984). *Strategic Management: a Stakeholder Approach*. Basic Books, New York.

Tidning

Freden, J (2019). Kronfågel kritiseras för tystnadskultur. *Landlantbruk*, 27 september.

Bilagor

Bilaga 1, Frågor till intressenter

Kan du kort beskriva din arbetsroll och arbetstitel?

Vilka typer av misslyckanden stöter du på i din arbetsroll?

Hur utbredd är problemet med misslyckade inom lantbruksföretag?

Vad upplever du är den största orsaken till misslyckande?

Varför är misslyckande inom svenskt lantbruk (inte) ett problem?

Anser du att branschen hjälper misslyckade lantbruksföretagare tillräckligt?

Om nej på frågan ovan: Vilken typ av hjälp borde finnas?

Hur påverkas din organisation av misslyckade lantbruksföretagare?

*Är ni intresserade av att erbjuda hjälp till misslyckade lantbruksföretagare? -
Vilken typ av hjälp erbjuder ni i dagsläget?*

Vem/vilka borde erbjuda den hjälpen till misslyckade lantbruksföretagare?

Finns det någon koppling/gemensamt mellan de som misslyckats?

Allmänt: